מקומות באגרות הראי"ה

חדרה

ארץ ישראל

נכתבו בו 1 · נשלחו אליו 13 · הוא נזכר ב-3

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

מושבה בשרון הצפוני, שנוסדה ב-1891 בידי אנשי העלייה הראשונה.

אגרות שנכתבו בחדרה – עם ביאור

1 אגרות, לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' מרחשוון תרע"ד - חדרה **נמען:** ועד חדרה

בעקבות ביקורו הראשון בחדרה, הרב קוק מציע: למנות את אברהם יבל וניסן וולפיאנסקי לממונים על ענייני דת ועל העישור; לסייע לפקח על חילול שבת; למנות מלמד לענייני קודש, שילמד גם את ילדי התימנים בלי להשחית את תמימותם בהוראה חילונית; לא לעבוד בשבת על ידי נכרי בהיתרי 'קבלנות' בלי הוראה; ולבנות מקווה לתימנים בשכונתם.

עיקרי הדברים

- ממונים לענייני דת.
- מלמד לקודש.
- שמירה על תמימות התימנים.
- מקווה לתימנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד מ"ח[2] ע"ד[3], חדרה

ועד נכבד.

הנני עדיין מלא שפעות רגשות שונות מהחזיון החדש [מן המראה החדש] של המושבה היקרה, שלמרות געגועי הרבים לראות כל משכנותינו בארץ אבות לא נזדמן לי הדבר לבקר את המושבה שלכם עד כה. ברוך ד' אשר הביאני עד הלום.

ועתה אדוני החביבים, אציע לפני כבודכם את אשר הסכמתי בעצה אחת עם עמיתי הרבנים, חברי בסיור המושבות [הרבנים שהשתתפו ב"מסע הרבנים" למושבות הגליל והשומרון] כעת, ע"ד הצורך הגדול של תחיית רגשי הקודש ועניני הדת והיהדות במושבה, שהיא לנו כעת שאלה זמנית בוערת.

א. מוכרח הדבר שאמנה שני אנשים נכבדים, משלמי אמונים, שהם יהיו המתווכים בעניני הדת הנחוצים לתיקון, והדבר הפרטי של עבודתם ביחוד הוא עסק הפרשת תרומ"ע[4], שהוא נוגע כבר למכשול רבים גם מחוץ למושבה. כעת מצאתי נכונים לזה האדונים אברהם יבל וניסן וואלפיאנסקי, ואתכבד לדרש מהועד תמיכה רוחנית למינוי זה.

ב. הועד יעזר להממונים הנ"ל[5] בפיקוח על פרצות של חילול ימי קודש שבתות וימים טובים, שלצערנו נזדמנו במשגה ענינים מחפירים כאלה, שאקוה שיתוקנו בכי טוב בע"ה[6].

ג. מצב החינוך מוכרח לקבל תיקון ביחש לעניני הדת. א"א[7] שישארו בנינו בלא ידיעה מתורתנו הקדושה במקורה, שלא יתרגלו בילדותם בתפילות היומיות. המחיות את הנשמה הישראלית בקרבם, ועוד ועוד. אי אפשר שיצא תיקון זה אל הפועל כ"א[8] ע"י[9] קבלת מלמד הגון מיוחד לעניני הקודש, ברוח קדושה ואמונה תמימה ביראת ד' טהורה. ראוי שהועד יוציא את הדבר אל הפועל בתקציב נאות לזה.

ויכבדני בתשובתו במוקדם. אפשר שהמורה הנ"ל ישמש ג"כ[10] בתור מלמד ומחנך בעד התימנים, שא"א[11] לנו לעזבם במצב של התנוונות מעבר מזה, וחלילה לנו גם לפגע בתמימותם ע"י השפעת הוראה חילונית, שיותר ממה שהיא עלולה לשבחם עלולה היא לפוגמם חלילה בכל המובנים בדת ובחיים המעשיים והרוחניים.

ד. אזכיר בזה ע"ד עובדי עבודה בשבת ע"י נכרים, בהיתירים שאין להם יסוד כקבלנות [בהיתרים שאין להם בסיס, כמו מסירת העבודה לנכרי בקבלנות] וכיו"ב[12]. דברים כאלה א"א להם להעשות בלא הוראה מיוחדת, הקשורה בתנאים רבים.

ה. שכלול בית המרחץ וביה"ט[13] שלכם דורש למטרתו שיהי'[14] מכון כזה בעד התימנים בפני עצמם בשכונתם. [לעולי תימן, שגרו בשכונה נפרדת] כפי מה ששמעתי הסכום הדרוש להם לזה הוא רק עשרה נאפ', אחשוב שימצא הועד ע"ז[15] מקור.

בכל רגשי חבה וכבוד הנני נותן לכם את ברכתי שלו'[16], אחי האהובים והנכבדים, והנני חותם בצפיית ישועה ותחיה שלמה בארץ חמדה.

שלכם

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק יפו והמושבות ת"ו

נ. ב. הדברים הנ"ל מסרנו כבר לחברי הועד, שמצאנום במושבה, מר נ. מילנר, ומר ח. רוטמן. והנני מחכה להסכמת כללות הועד על כל הנ"ל בעה"י[17]. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. ע"ד - על דבר
4. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
5. הנ"ל - הנזכר לעיל
6. בע"ה - בעזרת השם
7. א"א - אי אפשר
8. כ"א - כי אם
9. ע"י - על ידי
10. ג"כ - גם כן
11. שא"א - שאי אפשר
12. וכיו"ב - וכיוצא בזה
13. וביה"ט - ובית הטבילה
14. שיהי' - שיהיה
15. ע"ז - על זה
16. שלו' - שלום
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות אל אנשים ומוסדות בחדרה – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח מנחם אב תרס"ט **נמען:** ועד חדרה

מי שיושב על אחוזות שבעליהן אינם בארץ, ואין הרשאה ממנו למכירה, יכול רק להשכיר את הקרקע לנכרים לכמה שנים, ובשמיטה יעבדו בה רק נכרים.

עיקרי הדברים

- שמיטה באחוזות של בעלים בחוץ לארץ.
- השכרה לנכרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ר"ח מנ"א[2] תרס"ט[3].

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו[4] שלו'[5].

יודיעו נא בשמי לכל האנשים היושבים על אחוזות שאין הבעלים נמצאים פה, ואין לנו מהם הרשאות למכירה, שהם יכולים רק להשכיר את קרקעותיהם על משך איזה שנים לנכרים, ובשנת השמיטה הבעל"ט[6] [שנת השמיטה תר"ע] יעבדו רק נכרים.

בכבוד וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א מנחם אב תרס"ט **נמען:** ועד חדרה

הרב קוק נבהל ממצבה של אישה במושבה, ומבקש מהוועד להגן עליה מכל רודף ולא לתלות את האחריות בבית הדין, כי האחריות על הקרובים במקום.

עיקרי הדברים

- הגנה על אישה במצוקה.
- אחריות הוועד המקומי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"א מנ"א[2] תרס"ט[3].

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו[4] שלו'[5].

נבהלתי ממצב האשה ל אבקש מאד להשתדל בתקנתה ולהגן עלי'[6] מכל רודף ולוחץ, ולא יתלו העלמת עיניהם בב"ד[7], כי מה כח ב"ד[8] יפה מרחוק, ואתם, הקרובים במקום עליכם החובה, ובכל יכלתי הנני מוכן לעזור לכם כמה שירשה הדין והיושר.

בכבוד וברכה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. עלי' - עליה
7. בב"ד - בבית דין
8. ב"ד - בית דין

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מרחשוון תר"ע - יפו **נמען:** ועד חדרה ובני המושבה

עניין בית התפילה בחדרה מסובך ומבזה את כבוד שמיים. הרב קוק מבקש לקבוע בית מכובד לתפילה יומית, ובפרט לשבתות ולמועדים.

עיקרי הדברים

- בית תפילה קבוע בחדרה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט מ"ח תר"ע'יין.

לכבוד הועד הנכבד בחדרה [המושבה חדרה] ת"ו ולכללות בני המושבה יברכם ד', שלו'[4] וברכה.

אחי האהובים, הגיעני מכתב שענין בית התפילה מסובך מאד במושבה היקרה שלכם, ועי"ז[5] מתחלל כבוד תוה"ק[6] ובכלל כבוד שמים וכל קודש ישראל.

ע"כ[7] הנני בזה לעורר את רוחכם הנדיבה, שתואילו לאחוז בכל האמצעים שבידכם הנדיבה, ותשימו קץ לעלבון נורא זה, ותשימו מקום לד' באיזה בית מכובד, שיהי'[8] קבוע לתפילה בכל יום, ובפרט בימי ש"ק[9] ומועדי ד'. ותקותי חזקה, שבזכות זה יברך ד' אתכם בכל מעשי ידיכם, וכל המסייע לדבר מצוה רבה זו יתברך בכל טוב, ונגע לא יקרב באהלו, [תהלים צא, י] ויראה ברכה בכל מפעלו על אדמת הקודש, כנפשם היקרה ונפש דורשם לטובה ולברכה,

ברגשי כבוד ויקר

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ועי"ז - ועל ידי זה
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. ע"כ - על כן
8. שיהי' - שיהיה
9. ש"ק - שבת קודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד חדרה

הרב קוק מתפלא שלא קיבל תשובה. לפסול אדם מחזקת כשרות צריך חקירה בבית דין. בינתיים אפשר לעכב את נאמנותו ולהעמידו תחת השגחה, אבל יש לברר את העניין תוך שבועיים: 'שמרו את משמרת הקדושה והכשרות, יחד עם הצדק והיושר'.

עיקרי הדברים

- פסילה מחזקת כשרות רק בבית דין.
- איזון בין כשרות לצדק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה[4] שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו, שלו'[5] וברכה.

זה כשבועיים ששלחתי מכתב לכבודם ע"ד[6] ענין מר ג' ומאד אתפלא שעד כה לא נתכבדתי בתשובה.

למותר להגיד, כי לפסול אדם מישראל מחזקת כשרותו צריך דוקא חיקור דין ע"פ[7] בד"צ[8], [בירור יסודי בבית דין צדק] במעמד רבנים בקיאים ומובהקים בהוראה. אמנם טוב מאד אם יעכבו לע"ע[9] את ה' ג., ולא יתנו לו נאמנות בלא השגחה מיוחדת, כשם שעושים עכשיו עם הערבי. [כמו שמשגיחים על הפועל הערבי, שאינו נאמן על הכשרות] עכ"פ[10] במשך לא יאוחר משני שבועות מהיום, יראו נא לברר הדבר בפנינו, 'למען אדע אל נכון מה נעשה שמה, כי כשם שאנו חייבים לעמד בפרץ בעניני הכשרות כן עלינו לעיין שלא יהי'[11] אחד מאחינו נרדף, אם יבורר הדבר שאין עול בכפיו. [על פי איוב טז, יז] קיצור הדבר, היו מתונים בדבר, [על פי אבות א, א: "הוו מתונים בדין"] אחים אהובים, והוציאו לאור משפט. שמרו את משמרת הקדושה והכשרות, יחד עם הצדק והיושר וכבוד הבריות ואהבת אחים. והנני בזה מחכה לתשובתם, מברכם בכל טוב ומאשר ומחזק את ידם במשמרת התורה והמצוה,

ברגשי כבוד ובברכה נאמנה מארץ חמדה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ"ה - היום העשרים וחמישה בחודש
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. ע"פ - על פי
8. בד"צ - בית דין צדק
9. לע"ע - לעת עתה

10. עכ"פ - על כל פנים
11. יהי' - יהיה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד חדרה והשוחט

ר' ש' ג' התלונן שהוכרז עליו איסור בענייני כשרות. הרב קוק משבח את הוועד על השמירה על הכשרות, אבל קובע שיש לברר את העניין בפניו או בעדות כשרה, ולצרף את השוחט ובני תורה מהמושבה.

עיקרי הדברים

- עמידה בפרץ בענייני כשרות.
- בירור בעדות לפני פסילת אדם.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד, והשו"ב[4] המופלג, בחדרה ת"ו, שלו'[5] וברכה.

בא לפני ר'[6] ש. ג. וקבל, שהוכרז עליו איסור ע"ד[7] עניני כשרות, מה שיש לו ע"ז[8] התנצלות. והנה בעיקר הענין אני שמח מאד, שנתן ד' ברוחכם הטהור, לעמוד בפרץ [על פי תהלים קו, כג] בענין הכשרות, ולגדור הדבר. אשרי חלקכם. כן יחזק השי"ת[9] את לבבכם הטהור, בדרכי הדת והיהדות, ותהיו לשם ולתפארת על אדמת הקודש, ותראו בישועת ד' את עמו על חבל נחלתו במהרה בימינו.

אולם בעיקר הענין מה שמבקש ה' ר"ש[10] ג. שיתברר הדבר לפנינו, ושהוא רוצה לברר שהוא נקי מאשמה, בזה הצדק אתו, והכרח הוא שיבאו אלינו האנשים היותר נדרשים לבירור ענין זה. ואם תראו שיהי' אפשר לברר הדבר במושבה עצמה ע"י[11] גב"ע[12] כדת תוה"ק[13], אז תשלחו אלי כל פרטי הדברים של הגב"ע[14]. ונראה איך לכלכל דבר [תהלים קיב, ה] ע"ד ענין חזקתו [מעמדו כאדם כשר, "חזקת כשרות"] של ה' ג. הנ"ל[15].

הנני כופל לכם, חביבי, את ברכתי על התחזקכם בתורת ד' להשגיח על הכשרות. יהי נועם ד' עליכם, ויצוה עליכם את ברכתו סלה, כנפשכם היקרה ונפש אוהבכם הנאמן מצפה רוממות קרנכם על אדמת קדשנו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

בודאי יצרף הועד את השו"ב[16] ועוד איזה אנשים בני תורה מהמושבה בעת בירור דבר זה. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. והשו"ב - והשוחט ובודק
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי
7. ע"ד - על דבר

8. ע"ז – על זה
9. השי"ת – השם יתברך
10. ר"ש – רבי שמעון
11. ע"י – על ידי
12. גב"ע – גביית עדות
13. תוה"ק – תורתנו הקדושה
14. הגב"ע – הגביית עדות
15. הנ"ל – הנזכר לעיל
16. השו"ב – השוחט ובודק

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרע"א - יפו **נמען:** ועד חדרה

הרב קוק מאשר לחייב את בעלי האחוזות בחדרה שגרים בחוץ לארץ להשתתף בהוצאות המושבה. הם יקבלו שישה חודשים מיום הפרסום לשלם או להגיש טענות לבית הדין, ואחר כך יוחלט על גבייה מהנכסים.

עיקרי הדברים

- חיוב בעלי אחוזות בחוץ לארץ בהוצאות המושבה.
- מועד של שישה חודשים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט טבת תרע"א[4]. [1911]

לכבוד הועד הנכבד בחדרה [ועד המושבה חדרה] ת"ו שלו'[5] וברכה.

מכתב כבוד הועד מכ"ה כסלו שנה זו הגיעני. והנני מאשר בזה את ההצעה להודיע גלוי לאחינו בעלי האחוזה במושבה יושבי חוץ, [בעלי קרקעות בחדרה שישבו בחוץ לארץ ולא השתתפו בהוצאות המושבה (שמירה, ייבוש ביצות וכדומה), שהוטלו כולן על המתיישבים במקום] שהם מחויבים להשתתף בהוצאות הכלליות של המושבה לפי הערך. והנני מגביל בזה זמן של ששה חדשים מיום הפרסום הראשון של החלטה זו ע"י[6] העתונים של אחב"י[7], היו"ל[8] בארץ ובחו"ל[9], שבמשך זמן הנ"ל[10] ישלם כל אחד מבעלי האחוזה, החוציים, את חיבות ההוצאות שעלו עליו, ואם יש לו ע"ז[11] איזה דין-דברים יגיש דבריו אלינו בבד"צ[12], [לבית הדין של הרב קוק ביפו] או אפשר באיזה אופן היותר רצוי לשני הצדדים, ואם יעבר הזמן הנ"ל - ובעלי האחוזה שבחו"ל[13] לא יתקנו את הענין בדבר תשלומי חובות הוצאות המושבה הנ"ל, אז יוחלט דבר בעז"ה[14] ע"פ[15] בד"צ[16], איך לגבות את החובות הנ"ל מגופן של הנכסים ע"פ ד"ת[17]. [כלומר: לגבות את החוב מן הקרקעות עצמן, על פי דין תורה] כי ידעתי גם אני את אמתם של דברים, שאי-אפשר בשום אופן להשאיר את המושבה ויושביה הפנימיים במצב לחוץ כזה, מהעול הכבד אשר עלה עליהם. מההוצאות המרובות, שחלק גדול מהם עולה הוא ג"כ[18] בשביל טובתם וצרכם של בעלי האחוזות יושבי חו"ל[19].

את מכתבי זה הנני מרשה לכבוד הועד לפרסם ברבים כפי אשר ימצא לנכון לטובת הענין של קיום המושבה והפרחתה בעתיד בעזה"י[20],

ברגשי כבוד ובברכת ד' מציון על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבו לעם קדוש על אדמת הקודש פה עה"ק יפו והמושבות תובב"א[21]

---

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. ע"י - על ידי
7. אחב"י - אחינו בני ישראל
8. היו"ל - היוצא לאור
9. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ע"ז - על זה
12. בבד"צ - בבית דין צדק
13. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
14. בעז"ה - בעזרת השם
15. ע"פ - על פי
16. בד"צ - בית דין צדק
17. ד"ת - דברי תורה
18. ג"כ - גם כן
19. חו"ל - חוץ לארץ
20. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' סיון תרע"א - יפו **נמען:** ועד חדרה

בחדרה נפרצה קדושת השבת, בעיקר בעבודת פועלים ערבים. עיני כל ישראל נשואות לישוב, וזה מוריד את ערכו. במושבות הסמוכות אין חילול שבת גם בידי נכרים. הרב קוק מבקש מהוועד ומהנכבדים לתקן.

עיקרי הדברים

- חילול שבת בידי פועלים ערבים בחדרה.
- כבוד הישוב בעיני ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' סיון תרע"א[4].

לכבוד הועד הנכבד במושבה החביבה חדרה ת"ו, ולכל התושבים היקרים שלו'[5] וברכה.

אחים אהובים,

מוצא אני לחובה לעצמי להעיר את לבבם הטהור, לעמוד על המשמר בדבר הנוגע ליסוד היהדות, ולכבוד עמנו וארצנו הק'[6] בכלל וכבוד המושבה בפרט.

שמוע שמענו שנפרץ יסוד קדושת השבת במושבה, בעבודה ומלאכה, ביחוד ע"י[7] הפועלים הערבים. ואתם ידעתם, אחי היקרים, עד כמה עיני כל ישראל נשואות לישובנו החביב, לחשבו לירושת פלטה, [לראותו כשארית הפליטה (על פי שופטים כא, יז)] לכלל האומה ולכל קדשיה וקניני רוחה.

אין לי די מלים לתאר כמה נופל הוא ערך ישובנו הקדוש בעיני כל ישראל, ע"י מה שדברים וזלזולי קודש כאלה הולכים ונשמעים על מיסדי הישוב. דן אנכי לכף זכות, חושב אני שרק איזו התרשלות או חסרון ידיעה באיזו הלכה פרטית או בערך הגדול של שמירת השבת, כבודה וקדושתה לישראל, בכל חומר שבה, הוא שגרם לידי עזיבה כזאת, ואולי אין הדבר בפועל במדה כ"כ[8] גדולה כמו שהותאר לפני זה כמה. אבל איך שיהי'[9], תה"ל[10] במושבות הסמוכות כולן אין פרץ ואין יוצאת, [תהלים קמד, יד] ודעת הקהל משגת את הערך הנכבד והנעלה של קדושת השבת, ולא נשמע חילול פומבי בעבודה ומלאכה, אפילו ע"י פועלים נכרים.

אקוה שכבוד הועד ביחד עם איזה מהתושבים הנכבדים, אשר לב רגש קודש להם, יקומו ויבקשו עצה מכובדת, לתקן את המצב להבא, ותהיה תפארת המושבה היקרה וכבודה, למופת ולנס, [לדוגמה ולדגל] לשמחת לבב כל המיחלים לתשועת ישראל על אדמת הקודש, באמת ותמים.

והנני חותם בברכה ברכת ד' מציון ומקודש, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. הק' - הקטן
7. ע"י - על ידי
8. כ"כ - כל כך
9. שיהי' - שיהיה
10. תה"ל - תהלה לא-ל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אלול תרע"ב - יפו **נמען:** ועד חדרה

הרב ידלר נוסע לחדרה לפקח על הפרשת תרומות ומעשרות. ביהודה הדבר מוסדר, וזה 'תפארת לישראל ומשגב לסחר הישוב'.

עיקרי הדברים

- תרומות ומעשרות בחדרה.

נוסח האגרת עם ביאור

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו[1], שלו'[2],

ב"ה[3], עה"ק[4] יפו ת"ו, ח' אלול תרע"ב[5].

הנה נוסע כעת למושבתכם, ציר אמונים, הרב היקר מו"ה[6] בנציון [הרב בן ציון ידלר, המגיד הירושלמי; ראו גם (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[7], לפקח על סדר תיקון התרו"מ[8] מכל הדברים הנשלחים למכירה, וכל דבר הטעון תיקון כדת תוה"ק[9].

וב"ה[10] במושבות יהודה, כבר עומד הענין הקדוש הנ"ל[11] לתפארת בסדר הגון ויכולים אנחנו להודיע קבל עם ד', כל החרדים לחבת הקדש של המצוות התלויות בארץ, שהיבול הבא מהמושבות הנ"ל הוא כשר לאכילה בלא חשש איסור טבל, ע"י[12] התעודות הנאמנות הנלקחות מהממונים הנאמנים שהופקדו במושבות, הענין זה הוא תפארת לישראל ועז ומשגב לסחר הישוב החביב.

הואילו נא, אחי, ותמכו נא בידי צירנו הרב המוכ"ז[13] גם במושבתכם, והעמידו הענין על מכונו, כאשר תוכן במושבות שביהודה, ודי ישלח לכם את ישעו וברכתו בארץ חמדה, ונראה מהרה ברוממות קרן ישראל בארץ ישראל ירושתו, כנה"ר[14] ונפש אסיר-תקות ישועות חומות וחיל,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. שלו' - שלום
3. ב"ה - ברוך השם
4. עה"ק - עיר הקודש
5. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. התרו"מ - התרומות והמעשרות
9. תוה"ק - תורתנו הקדושה
10. וב"ה - וברוך השם
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ע"י - על ידי

13. המוכי"ז - המוסר כתב זה
14. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו מנחם אב תרע"ג **נמען:** ועד חדרה

בעלי אחוזות בחדרה שיושבים בחוץ לארץ חייבים להסדיר את חלקם בהוצאות המושבה עד ט"ו בשבט תרע"ד - בעצמם, על ידי מורשה או בכתב. אם לא, ייגבו ההוצאות לפי שומת בית דין מהקרקע עצמה. הוועד רשאי לפרסם את המכתב.

עיקרי הדברים

- חובת בעלי אחוזות בחוץ לארץ.
- מועד אחרון.
- גבייה מהקרקע.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ו מנ"א[2] תרע"ג[3]

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת"ו[4], שלו[5],

בתשובה על שאלת כבוד הועד ע"ד[6] המתנחלים במושבה יושבי חוץ, [בעלי קרקעות בחדרה שישבו בחו"ל ולא השתתפו בהוצאות המושבה] אשר כבר פרסמנו, במכתבים פרטיים וע"י[7] העתונים זה כשלש שנים, שאי-אפשר להעמיד את המצב כמו שהוא, והכרח גמור הוא שאחינו אלה יושבי חוץ יגמרו את חשבונותיהם עם הועד ע"ד הוצאות המושבה, שעל חלקם בעבר, ויכוננו את המצב גם לימים הבעל"ט[8], להשתלם מדי שנה בשנה את המגיע לפי הערך על חלקו, הנני להודיע עוד הפעם שהננו קובעים זה עד חמשה-עשר בשבט דשנת תרע"ד[9] הבעל"ט, וכל אלה אשר לא גמרו עדיין את סכסוכיהם ע"ד הוצאות המושבה שיואילו עד הזמן הנ"ל[10] לגמור באופן היותר מרוצה, אם שיבאו בעצמם לאה"ק[11] למטרה זו, או שיעשו מורשה כד"ת[12], או שיכתבו לנו את טענותיהם בכתב.

אבל אם אחרי הודעה זו לא יגמרו את החשבונות ע"ד ההוצאות הנופלות על חלקם נהיה אז מוכרחים לגבות את ההוצאות ע"פ[13] ד"ת[14], ע"פ שומת בי"ד[15], מהקרקע עצמה. והנני נותן בזה רשות לכבוד הועד לפרסם גם את מכתבי זה, כאשר פרסמו את המכתב הראשון, ובתקוה שאחינו הנכבדים, בעלי האחוזות שבמושבה יושבי חוץ, ידעו את אשר לפניהם ויהיו מזורזים לגמור את החשבונות ע"ד הוצאות אחוזותיהם ע"י[16] דרך היושר והצדק במוקדם האפשרי.

והנני חותם בברכה ובצפיית ישועת ד' על עמו וארץ חמדתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)

4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. וע"י - ועל ידי
8. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
9. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. לאה"ק - לארץ הקודש
12. כד"ת - כדת תורה / כדרך תורה - לפי ההקשר
13. ע"פ - על פי
14. ד"ת - דברי תורה
15. בי"ד - בית דין
16. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מרחשון תרע"ט **נמען:** ועד המושבה חדרה

הרב קוק מבקש לשמוע על מצב המושבה. הרב קוק מבקש בשם מר יעקב בעראוויץ מבלפסט, מבעלי הנחלות בחדרה, שיחזיקו את נחלתו בחזקתו. הרב קוק מוכן לשלם את חלקו בהוצאות המושבה, ומקווה לשוב לארץ בתום המלחמה.

עיקרי הדברים

- שאלה על מצב חדרה.
- בקשה לשמור נחלת בעראוויץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד' מ"ח[2] עטר"ת[3].

לכבוד הועד הנכבד בחדרה [ראו גם (כרך ב', אגרת תקעג)] ת"ו[4].

שלו'[5] וברכה.

מה מאד אבקש לשמע מאת כ'[6] הועד את פרשת המצב של מושבתם היקרה, כעת בעודני יושב פה בגולה, בצפיתי אצפה להתראות עמם בחבת קודש בע"ה[7] בשוב ד' את שבותנו לארץ חמדה.

אבקש בזה מכבודם בשם אחד מתושבי העיר בעלפאסט במדינה זו מר יעקב בעראוויץ, [מבעלי הקרקעות בחדרה שישבו בחו"ל] שהוא מהמתנחלים במושבתם, ששחרני זה כמה שהוא מוכן למלא את חובותיו בהוצאות המושבה ע"פ[8] החשבון הצדק, ומבקש שיראה הועד לקיים ולהחזיק את נחלתו בחזקתו, והוא מקוה לשוב לא"י[9] בכלות המלחמה אי"ה[10]. איחל לתשובתם המוקדמה ואחתום בברכת שלו' כנפשם הנכבדה ונפש מוקירם ודורש אשרם כה"י[11] בצפיית ישועה וגאולה קרובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה – ברוך השם
2. מ"ח – מרחשון
3. עטר"ת – השנה תרע"ט (1918/1919) – כתובה במילה "עטרת"
4. ת"ו – תבנה ותכונן
5. שלו' – שלום
6. כ' – כבוד
7. בע"ה – בעזרת השם
8. ע"פ – על פי
9. לא"י – לארץ ישראל
10. אי"ה – אם ירצה השם
11. כה"י – כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז מנחם אב תר"פ **נמען:** ועד המושבה חדרה

הרב קוק מבקש שהאבטיחים ושאר יבול חדרה יצאו מתוקנים בתרומות ומעשרות על ידי השוחט של המושבה, 'למען נוכל לאכול פרי אדמת קדשנו'.

עיקרי הדברים

- תיקון תרומות ומעשרות ביבול חדרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ו מנ"א[2] תר"פ[3]

לכבוד ועד המושבה חדרה ת"ו[4] שלום רב. אתכבד בזה לבקש מהועד הנכבד להשתדל שהאבטיחים הבאים מהמושבה יובאו מתוקנים בהפרשת תרומ"ע[5] ע"י[6] שו"ב[7] המושבה. וכן תבואת הגורן וכל היבול שיצא מהמושבה, יצאו נא מתוקנים כדת תוה"ק[8], למען נוכל לאכול פרי אדמת קדשנו בחדות לב ואהבת אחים צופי גאולה וישועה בעה"י[9].

והנני בזה חותם בברכה נאמנה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
6. ע"י - על ידי
7. שו"ב - שוחט ובודק
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד סיון תרפ"ה **נמען:** ועד בית הכנסת בחדרה

הרב קוק ממליץ לקבל לרב את הרב שלום שלמה שניאורסון, מצאצאי אדמו"רי חב"ד, שבא מרוסיה.

עיקרי הדברים

- המלצה על רב לחדרה.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ד סיון ה'

שלו'[1] רב לכבוד הועד היקר לבית הכנסת במושבה חידרה ת"ו[2] אחדשה"ט[3] באה"ר[4]

אהובי היקרים, הועד הנכבד, וכל אנשי המושבה היקרה מצאתי לנפשי חובה קדושה, להעיר את לבבם הטהור על יסוד הקודש הראוי כבר להוסד במושבה, כאשר זה שנים רבות היו דברי ליחידי סגולה ע"ד[5] קבלת רב מורה צדק לעדת ד' במחנה קדשם. והנה כעת נזדמן הדבר, שבין הבאים מרוסיא בא הרב המאור הגדול בתורה וביראה מו"ה[6] שלו' שלמה שניאורסאן [הרב שלום שלמה שניאורסון, מצאצאי אדמו"רי חב"ד, שעלה מרוסיה] נ"י[7] ממשפחת רם הגאונים הקדושים אבות חב"ד[8] זצ"ל[9], והוא איש מוכשר, מצד שלמות תורתו מדותיו והליכותיו בקודש לנהל את עדת ד' במושבה בצדק ובמישרים להצלחתה ולכבודה, ע"כ[10] אבקשם בזה להתאמץ לגמור את הענין הקדוש הזה בכי טוב, ודי יצוה עליהם את ברכתו על אדמת הקודש ברב אושר ונחת, כנה"י[11] ונפש מברכם באהבה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. שלו' – שלום
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
4. באה"ר – באהבה רבה
5. ע"ד – על דבר
6. מו"ה – מורנו הרב
7. נ"י – נרו יאיר
8. חב"ד – חכמה בינה דעת (חסידות חב"ד)
9. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
10. ע"כ – על כן
11. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות שבהן חדרה נזכרת – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** קול קורא (תמיכה בישיבת מאה שערים)

הישיבה ותלמוד התורה במאה שערים במצוקה, והם מגרילים קרקע של 220 דונם בחדרה. הרב קוק קורא לקנות כרטיסים: בכך תומכים בתורה, הזוכה יקבל נחלה בארץ, וגם כל משתתף זוכה בארבע אמות בארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- תמיכה בישיבת מאה שערים.
- הגרלת קרקע בחדרה.
- קניין ארבע אמות בארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ה מנ"א[2] תרס"ט[3]. [כ"ה מנחם אב תרס"ט (1909). האגרת נכתבה ברחובות]

כבר נודעת לרבים גדולת מעלתה וקדושתה של הישיבה הקדושה והת"ת[4] אשר במאה-שערים, [ישיבת מאה שערים ותלמוד התורה שלה] אחד מפרורי ירושלים עיה"ק[5] ת"ו[6] היותר חשובים. והמפורסמות אינם צריכים ראיה. [כלל תלמודי-הלכתי] אמנם כעת בא המוסד הקדוש הנ"ל[7] במצב נדחק נורא מאד, ומנהליו הרבנים הגדולים, ועמהם הרב הגאון המפורסם בתורתו ויראתו מו"ה[8] שאול חיים שליט"א[9], הרב מדובראוונא, [הרב שאול חיים הלוי הורוויץ, שכיהן ברבנות בדוברובנה ועלה לירושלים בתרמ"ג; מייסד ישיבת מאה שערים, דודו של הרב יוסף גרשון הורביץ, רב השכונה] מצאו לנכון לפניהם להגריל את נחלתם שיש להם במושבה חדרה, [הגרלה של כמאתיים ועשרים דונם אדמה שהיו לישיבה בחדרה; כל מי שקנה כרטיס זכה בחלקה קטנה בארץ ישראל] אשר באה"ק[10] ת"ו, ערך שני מאות ועשרים דונמים. והנה כמה חן וכבוד ראוי שימצא הדבר הגדול הזה בעיני אחינו היקרים, אוהבי ארץ חמדתנו מקרוב ומרחוק, אין די באר. כי לבד מה שע"י[11] ההשתתפות בתמיכת המוסד הקדוש, ע"י[12] קניית הגורלות, יחזקו את ידי הבונים להעמיד על תלו את המכון הנעלה הזה לתורה ולתעודה, במרומי הר צבי קודש, [על פי דניאל יא, מה] בירושלים עיה"ק ת"ו, הנה הזוכים בגורל מה טוב חלקם ומה נעים גורלם, כי יזכו לחבל ונחלה בארצנו הקדושה. וביחוד לעת כזאת, עת בנות [על פי קהלת ג, ג: "עת לבנות"] ב"ה, עת אשר רוח ד' על עמו לשוב לנחלת הקודש הולך וחזק מאד, וביחוד שגם הגורלות אשר לא יזכו הנם זוכים בכ"ז[13] בחלק של ד' אמות קרקע באה"ק, [על פי כתובות קיא: "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא"] שיהיה להם בזה חבל בגורל בנחלת ד' ויד ושם [ישעיהו נו, ה] בקיום המצות התלויות בארץ, אשריהם וטוב להם.

והנני חותם בברכה מהררי קודש, לכל נותן יד להחזיק עמודי תוה"ק[14] ועמודי ישוב אה"ק[15], באהבת עולמים.

בעה"ח[16], אור ליום כ"ה מנ"א תרס"ט, ברחובות אשר ביהודה ת"ו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[17] יפו והמושבות תובב"א[18]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. והת"ת - והתלמוד תורה
5. עיה"ק - עיר הקודש
6. ת"ו - תבנה ותכונן
7. הנ"ל - הנזכר לעיל
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. שע"י - שעל ידי
12. ע"י - על ידי
13. בכ"ז - בכל זאת
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. בעה"ח - באתי על החתום
17. בעה"ק - בעיר הקודש
18. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תשרי תרע"ד – יפו **נמען:** הרב בן ציון ידלר

צער גדול על פטירת הרידב"ז. האתרוגים והשקדים מפתח תקווה כבר הוחזקו בהיתר על ידי הרב המקומי, ועד אחד אינו נאמן לאסור. אין להרעיש, אבל להבא רק על ידי המשגיח הקבוע. בפרסום ב'המוריה' יש להוסיף שהשליחות הייתה גם מטעם גדולי ירושלים, ותודה לרבני הגליל.

עיקרי הדברים

- אבל על הרידב"ז.
- אין לאסור בדיעבד.
- להבא – רק משגיח קבוע.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תשרי תרדע

שלו'[4] וברכה וגמח"ט[5] לכ'[6] ידידי הרב ר'[7] בנציון ידלר נ"י[8].

מפני דכאות הלב מהשבר הגדול אשר השברנו, מסילוקו של אותו צדיק הגאון הרידב"ז[9] [הרב יעקב דוד וילובסקי, הרידב"ז, רב צפת, שנפטר בתרע"ד; בינו לבין הרב קוק הייתה מחלוקת השמיטה, אבל גם אהבה רבה] זצ"ל[10], קשה לישב הדעת ולצאת ידי"ח[11] מכתבים. השי"ת[12] יגדור פרצות עמו ישראל, ברחמיו, ולא ישמע עוד שוד וישבר בגבולנו, [ישעיהו ס, יח] ויגמור לטובה עלינו ועל כל שאר עמו ויראיו לאוי"ט[13].

ע"ד[14] האתרוגים והשקדים מפי"ת[15], [פירות מפתח תקוה, שנחשדו שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות כראוי] קשה לי בדיעבד להחליט איסורם, כיון שעפ"ד[16] אין עד אחד נאמן לחומרא, [שעל פי דין אין עד אחד נאמן לאסור דבר שהוחזק בהיתר] וכבר הוחזקו בהיתר ע"י[17] הרב שם. אע"פ[18] שהבטיח לי הרב משום מהיות טוב לתקן עוד הפעם ע"י המשגיח הקבוע, אבל קשה מאד, אחרי שלא נתמלא הדבר, לעשות הרעשה ע"ז[19], שיהי'[20] נחשב לעלבון. ולהבא ודאי א"א[21] לקבל כ"א[22] ע"י המשגיח הממונה הקבוע.

וע"ד[23] המכתב ב"מורי"[מכתב שפורסם בעיתון "המוריה" בירושלים] ישר כחו שהזכירני, להזכיר לטובה את אהובינו גדולי עיה"ק[24] ת"ו ורבני הגליל ת"ו שליט"א[25], שנשמט ממני אז בחפזון.

רצו"פ[26] [רצוף פה, מצורף] החלטת ועד חדרה ת"ו. אמנם תיבות "בשנה זו" אין להן משמע כ"כ[27].

והנני חותם בברכה ואה"ר[28] וגמח"ט,

הק' אברהם יצחק ה"ק

באה"ר[29] אדר"ש[30] כבוד מר אביו הרה"ג[31] שליט"א, גמח"ט[32] וכט"ס[33] לאוי"ט.

הנ"ל

אם ידפיס ב"המוריי" יוסיף בזה"ל[34]: "בשליחות גדולי עיקו"ת[35] ירושת"ו[36] ובשליחותי, ואפריון נמטי [ונותנים שבח (ארמית)] לגדולי הרבנים בערי ומושבות הגליל שהחזיקו בידינו ע"י צירנו הנ"ל[37].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
6. לכ' - לכבוד
7. ר' - רבי
8. נ"י - נרו יאיר
9. הרידב"ז - הרבי יעקב דוד בן זאב
10. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
11. יד"ח - ידי חובה
12. השי"ת - השם יתברך
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. ע"ד - על דבר
15. מפ"ת - מפתח תקוה
16. שעפ"ד - שעל פי דברי
17. ע"י - על ידי
18. אע"פ - אף על פי
19. ע"ז - על זה
20. שיהי' - שיהיה
21. א"א - אי אפשר
22. כ"א - כי אם
23. וע"ד - ועל דבר
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
26. רצו"פ - רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
27. כ"כ - כל כך
28. ואה"ר - ואהבה רבה
29. באה"ר - באהבה רבה
30. אדר"ש - אחר דרישת שלום
31. הרה"ג - הרב הגאון
32. גמח"ט - גמר חתימה טובה
33. וכט"ס - וכל טוב סלה
34. בזה"ל - בזה הלשון
35. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י טבת תרע"ד - יפו **נמען:** ד"ר הלל יפה

בעתלית התלוננו שד"ר יפה הורה לקחת את הברז של המקווה מטעמי היגיינה. הרב קוק מציין שבכל מושבות הגליל המקוואות בנויים כך, ואין רופא שמוחה. הרב קוק מבקש למצוא פתרון ולהחזיר את הברז.

עיקרי הדברים

- מקווה בעתלית.
- היגיינה מול הלכה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] טבת תרע"ד[5]

אדון נכבד ויקר מר ד"ר[6] הלל יפה [ד"ר הלל יפה, רופא המושבות ומראשי המאבק במלריה] נ"י[7], שלו'[8].

אתכבד בזה לבקש מכבודו דבר הנוגע לענין העומד ברום עולם הדת.

בהיותנו במושבה תרומיה (עטלית) [במהלך "מסע הרבנים" למושבות הגליל והשומרון, בחשוון תרע"ד] קבלו לפנינו מבני המושבה על מקוה-טהרה שחסר להם, באמרם שמאת כי[9] יצאה פקודה לקחת מהם את האפשרות לזה, במחאתו נגד החזקת המים המכונסים בחלק האחד מהמקוה מפני טעמים היגייניים. והנה כאשר נודע לנו שכמעט בכל המושבות שבגליל, שבכלל המצב ביחס לחששות כאלה עומד הוא לפי המפורסם לא יותר בטוח מהמצב שבתרומיה, וכמו חדרה וכיוצא בה, המקואות עשויות בתכונה הנ"ל[10], ולא מחה ע"ז[11] שום ד"ר מדיציני, ע"כ[12] הנני פונה להדרת כבודו, בשם קדושת דת קודש מורשה קהלת יעקב, שיואיל נא למצא איזו עצה שיוכל יסוד הדת הזה להיות עומד על מכונו במושבה הנ"ל, ויחזיר לבני המושבה בטובו את הברז אשר ניטל מהם לדבריהם ע"פ[13] פקודתו, למען נוכל לתקן את התיקון הציבורי הנ"ל ע"פ ההלכה כדת של תורה.

אקוה שיאבה למלא משאלי ויכבדני בתשובתו הנכבדה במוקדם האפשרי.

ברגשי כבוד נעלים ובברכה נאמנה מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
6. ד"ר - דוקטור
7. נ"י - נרו יאיר

8. שלו' - שלום
9. כ' - כבוד
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ע"ז - על זה
12. ע"כ - על כן
13. ע"פ - על פי